

УПОВНОВАЖЕНИЙ

Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33, E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністру внутрішніх справ України
Ігорю КЛИМЕНКУ

Голові Державної міграційної служби
України
Наталії НАУМЕНКО

Генеральному прокурору
Андрію КОСТІНУ
(до відома)

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19-1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності Центрального міжрегіонального управління Державної міграційної служби у місті Києві та Київській області (далі - ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області, міжрегіональне управління), службовими особами якого протягом 2023 року затримано та розміщено до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства 78 осіб.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Під час здійснення у період з 23 по 26 січня 2024 року відвідування ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області встановлено численні факти зловживання службовими особами міжрегіонального управління правами затриманих осіб на безоплатну правничу допомогу.

Так, у порушення пункту 9 Розділу I Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України від 23.04.2012 № 353/271/150, службові особи ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області не здійснюють невідкладного інформування регіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги у кожному випадку затримання

іноземця більше ніж на три години щодо його примусового повернення або з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення.

Зокрема, згідно інформації, отриманої від Регіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги у місті Києві, протягом 2023-2024 років про жодний випадок затримання іноземця більш ніж на три години службовими особами міжрегіонального управління центр не інформовано.

Разом з цим, під час затримання іноземців чи осіб без громадянства за частиною 2 статті 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), службові особи ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області відбирають у затриманих осіб заяви, коментарі до протоколів про адміністративне затримання про нібито відмову від послуг адвокатів (захисників) та намір здійснювати захист своїх прав та інтересів особисто.

Однак, під час проведення конфіденційних бесід з іноземцями та особами без громадянства в ході відвідувань Волинського пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні Державної міграційної служби України (далі – Волинський ПТПП) 06.07.2023 та 02.02.2024, надходили численні скарги про те, що вони взагалі не були ознайомлені із своїм правом та можливістю отримання безоплатної правничої допомоги відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», не володіли українською мовою та не розуміли зміст протоколу про адміністративне затримання, вищезазначених заяв та коментарів до протоколів про адміністративне затримання.

Зокрема, під час затримання 28.11.2023 громадянина Південної Африки [REDACTED] відповідно до частини 2 статті 263 КУпАП, службовими особами ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області від іноземця відібрано заяву, яка приєднана до протоколу про адміністративне затримання про нібито відмову від послуг адвоката та намір здійснювати захист своїх прав та інтересів особисто. Однак при проведенні 02.02.2024 бесіди з іноземцем, за участю перекладача Волинського ПТПП Приймак І.С., останній повідомив, що службові особи ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області не пропонували забезпечити його послугами адвоката (захисника) та не роз'яснювали право на можливість отримання безоплатної правничої допомоги, а підписуючи вищезазначену заяву він не розумів її змісту, хоча при цьому був присутній перекладач, призначений ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області.

Також, згідно інформації, отриманої 06.07.2023 від громадянина [REDACTED] встановлено, що він зі своїм правом та можливістю отримання безоплатної правничої допомоги ознайомлений не був, оскільки, не володіючи в достатній мірі українською мовою, не розумів зміст протоколів про адміністративне правопорушення та затримання, а підпис в протоколі поставив в тих місцях, що вказали службові особи міжрегіонального управління, без залучення перекладача.

Крім цього, в окремих випадках (матеріали справ про примусове видворення [REDACTED] від 20.01.2023, [REDACTED] від 23.08.2023 та інші)

встановлено, що іноземці та особи без громадянства взагалі відмовлялися підписувати заяви та коментарі до протоколів про адміністративне затримання про відмову від послуг адвокатів та намір здійснювати захист своїх прав особисто, проте у порушення вимог законодавства службові особи ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області і в даному випадку не здійснюють інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги.

Також, з протоколу про адміністративне затримання № МКМ 000381 громадянина [REDACTED] встановлено, що він 04.07.2023 не був ознайомлений зі своїми правами, передбаченими статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України та статтею 268 КУпАП, а також правом та можливістю отримання безоплатної правничої допомоги. В зазначеному протоколі відсутній підпис затриманого [REDACTED] (фото 3). Зазначену інформацію іноземець також підтвердив в ході конфіденційної бесіди з ним під час відвідування Волинського ПТП, а також зауважив, що йому навіть не було надано змоги зателефонувати своєму адвокату.

З матеріалів справ про примусове видворення [REDACTED] від 01.03.2023 та [REDACTED] від 31.01.2023 встановлено, що незважаючи на те, що іноземні громадяни не володіли українською мовою, відмову від послуг адвокатів та намір здійснювати захист своїх прав особисто вони підписали без участі перекладача, тобто, не розуміючи її зміст.

Зловживання правами іноземців та осіб без громадянства на безоплатну правничу допомогу під час затримання та прийняття рішень про примусове повернення також підтверджуються рішеннями Дніпровського районного суду міста Києва від 13.12.2022 (справа № 755/11414/22), від 24.07.2023 (справа № 755/10114/23), від 20.06.2023 (справа № 369/12170/22), від 27.10.2023 (справа № 755/16039/23), від 29.06.2023 (справа № 755/7899/23), Ківерцівського районного суду Волинської області від 09.09.2022 (справа № 158/1916/22) та іншими рішеннями, в яких іноземці та особи без громадянства скаржаться на дії службових осіб міжрегіонального управління про відмову в проханні викликати адвоката та непоінформованість з їх правом на отримання безоплатної правничої допомоги.

В окремих випадках затримані іноземці змушені були заявляти клопотання про призначення захисника для розгляду справи безпосередньо в судовому засіданні (ухвала Ківерцівського районного суду Волинської області від 25.08.2023 (справа № 152/2757/23).

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (Дев'ятнадцята Загальна доповідь СРТ/Inf(2009)27) вважає, що нелегальні мігранти, подібно до інших категорій осіб, яких позбавлено волі, повинні від самого початку їх затримання мати доступ до адвоката.

Небезпека залякувань і фізичної жорстокості по відношенню до особи є найбільшою у час відразу по її затриманні, а можливість затриманих залучити адвоката саме у цей проміжок часу становить гарантію від жорстокого поводження.

Крім того, під час відвідування виявлено численні факти зловживання правом особи на користування послугами перекладача. В ході ознайомлення із матеріалами справ про примусове видворення встановлено, що в одній справі різні процесуальні документи можуть бути оформлені як з перекладачем, оскільки зафіксовано, що іноземець не розуміє українську мову, так і без участі перекладача із приміткою про володіння українською мовою.

Зокрема, у протоколі про адміністративне затримання [REDACTED] від 12.10.2023 зазначено, що іноземець українською мовою не володіє та потребує послуг перекладача, однак прийняте рішення про примусове повернення, протокол про адміністративне правопорушення відносно іноземця, пояснення від 31.01.2021, складені без участі перекладача. Варто зауважити, що у повідомленні про отримання рішення про примусове повернення іноземець в графі «перекладач» записав незрозуміле словосполучення, що підтверджує неволодіння українською мовою.

У протоколі про адміністративне затримання 21.12.2023 [REDACTED] зазначено, що іноземець українською мовою не володіє та потребує послуг перекладача. Рішення про примусове видворення, прийняте цього ж дня, оголошувалось іноземцю без участі перекладача.

У протоколі про адміністративне затримання [REDACTED] від 08.09.2022 зазначено, що іноземець українською мовою не володіє та потребує послуг перекладача, однак прийняте рішення про примусове повернення, протокол про адміністративне правопорушення відносно іноземця, пояснення від 02.05.2022, розписка про ознайомлення з позовом від 03.03.2023 складені без участі перекладача.

Аналогічні факти встановлені в ході вивчення матеріалів справ про примусове видворення [REDACTED] та інших.

Встановлено численні випадки вручення та доведення до відома іноземців та осіб без громадянства позовних заяв ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області про затримання з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення без залучення перекладачів, хоча встановлено, що затримані особи українською мовою не володіють (матеріали справ про примусове видворення [REDACTED] та інші).

Крім того, варто звернути увагу на те, що під час розгляду судом справ про примусове видворення чи затримання з метою ідентифікації відносно вищезазначених іноземців, перекладачі залучались до засідань суду, що підтверджує неволодіння затриманими особами українською мовою або ж володіння не в повній мірі.

Також адміністративні суди всіх інстанцій підкреслювали у своїх рішеннях, що приписами Інструкції передбачена неальтернативна можливість присутності перекладача при оголошенні іноземцю рішення про примусове повернення, а його обов'язкова наявність при вказаній процедурній дії. Верховний Суд також констатував, що рішення про примусове повернення за межі України повинні

бути доведені до відома іноземців в порядку та у спосіб, встановлені законом, та таким чином, щоб його зміст і порядок оскарження були зрозумілими для особи, що підлягає примусовому поверненню (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду (справа № 127/26552/16-а).

Протягом 2023 року службовими особами ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області прийнято 532 рішення про примусове повернення іноземців та осіб без громадянства.

Згідно інформації, отриманої від службових осіб міжрегіонального управління, під час прийняття рішень про примусове повернення, всі без виключення іноземці перебували в службовому приміщенні як запрошені особи, а їх свобода не обмежувалась.

Однак, зазначена інформація не відповідає дійсності, оскільки рішеннями національних судів неодноразово підтверджувався факти доставлення іноземців та осіб без громадянства до службових приміщень ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області в примусовому порядку, тобто, останні через підкорення наказу змушені були залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою, та фактично були затриманими (рішення Дніпровського районного суду міста Києва від 24.07.2023 (справа № 755/10114/23), від 07.02.2023 (справа № 755/273/23).

Крім того, під час проведення конфіденційних бесід із іноземцями та особами без громадянства в ході відвідувань Волинського ПТПП, надходила інформація про те, що під час прийняття рішень про примусові повернення більшість іноземців були затримані та під примусом доставлені до ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області.

Також надходили скарги про те, що інформація про фактичний час затримання іноземців, яка внесена до протоколів про адміністративне затримання, не відповідала дійсності.

Зокрема, під час проведення конфіденційної бесіди з громадянином Туркменістану [REDACTED] він стверджував, що його затримання відбулося 05.12.2023 у місті Києві з його робочого місця о 8.30 год, в той час як в протоколі про адміністративне затримання зазначено, що він був затриманий о 12.30 год.

Крім того, [REDACTED] зазначив, що підпис на зворотній стороні протоколу № МКМ 000418 від 05.12.2023 про його затримання в графі про те, що він ознайомлений з протоколом зрозумілою мовою, не схожий на його підпис.

У постанові від 18.06.2020 у справі №758/13408/18 Верховний Суд зазначив, що відповідно до положень статей 9, 29 Загальної декларації прав людини 1948 року та статті 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання, а при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина може зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом з метою забезпечення належного визнання та поваги прав і свобод інших людей, а також забезпечення справедливих вимог моралі, суспільного порядку і загального добробуту.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини («Кушнір проти України», «Нечипорук, Йонкало проти України») наголошує, що незадокументоване затримання особи (без відповідного процесуального документування) свідчить про абсолютне ігнорування принципово важливих гарантій статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і виявляє грубе порушення цієї статті (право на свободу та особисту недоторканність).

Крім того, встановлено випадки невнесення до протоколу про адміністративне затримання особи інформації про час, спосіб повідомлення місця перебування затриманого, згідно з частиною 2 статті 261 КУпАП.

Зокрема, у протоколі про адміністративне затримання [REDACTED] відсутня інформація про час повідомлення його родичів чи інших осіб, а також інформація яким чином здійснено дане повідомлення.

У протоколі про адміністративне затримання [REDACTED] відсутня інформація про час повідомлення його дружини.

У протоколі про адміністративне затримання [REDACTED] відсутня інформація про особу, яку повідомили про його затримання.

Аналогічні порушення виявлено також під час затримання [REDACTED]

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню у своїх доповідях зазначає, що позбавлені волі іноземці є особливо вразливими до різних форм неналежного поводження, як в момент їх затримання, так і під час їх тримання під вартою та проведення процедури депортації.

Пунктом 5 підпункту 7 Положення про Державну міграційну службу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360, визначено, що ДМС з метою організації своєї діяльності створює умови для тимчасового тримання іноземців та осіб без громадянства, затриманих за незаконне перебування на території України, до вирішення питання щодо їх примусового видворення або поміщення до пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, шляхом виділення приміщень в територіальних органах ДМС.

Під час здійснення відвідування ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області встановлено, що з моменту затримання до моменту поміщення в пункт тимчасового перебування іноземців (далі – ПТП) іноземці проходять наступні етапи: оформлення процесуальних документів у службових приміщеннях міжрегіонального управління, проходження обстеження в медичному закладі, супроводження до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні.

Встановлено, що затримані іноземці перебувають в умовах несвободи під контролем службових осіб ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області протягом досить тривалого часу у непередбачений законом спосіб, оскільки у

міжрегіональному управлінні відсутні спеціальні місця для тимчасового тримання затриманих іноземців, умови перебування в яких відповідали б національним та міжнародним стандартам.

Крім того, службові особи ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області змушені якнайшвидше доставляти іноземців до ПТПП (в більшості випадків у нічний час), який розташований на відстані понад 400 кілометрів. Поміщення іноземців до ПТПП в багатьох випадках відбувається вже на наступний день.

Зокрема, громадянин [REDACTED] затриманий службовими особами ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області о 10:20 23.08.2023, а поміщений до ПТПП лише о 00.50 наступного дня.

Громадянин [REDACTED] затриманий службовими особами ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області о 13:30 21.12.2023, а поміщений до ПТПП лише о 03.20 наступного дня.

Аналогічні факти встановлені також при затриманні [REDACTED]

[REDACTED] та інших.

Довготривале перебування затриманих осіб у службових приміщеннях ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області, автомобілі, яким їх доставляють до ПТПП, медичному закладі призводить до утримання іноземців в умовах несвободи у непередбачений законом спосіб, незабезпечення необхідним харчуванням, питною водою, вільним доступом до туалету тощо. Нормативно-правові акти ДМС/МВС України щодо забезпечення харчуванням іноземців, які перебувають під контролем службових осіб ДМС, до поміщення їх в ПТПП, відсутні.

Встановити точний час перебування іноземців у службових приміщеннях ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області не являється можливим, оскільки нормативно-правові акти ДМС/МВС України не передбачають ведення документації (журналів тощо), яка б містила зазначену інформацію, в результаті чого виникає можливість зловживання правом затриманих іноземців на фіксацію фактичного часу затримання у відповідних протоколах.

Крім того, більшість іноземців та осіб без громадянства доставлено до ПТПП по завершенню вечері. Відповідно, вказані особи були позбавлені можливості живити їжу щонайменше до наступного ранку.

Акт приймання-передавання іноземців або осіб без громадянства, який складають адміністрація ПТПП та орган/підрозділ ДМС, який доставив іноземців, згідно з додатком 1 до Інструкції про Порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.02.2016 № 141(далі – Порядок), та акт приймання-передавання іноземців або осіб без громадянства, що оформлюють службові особи ДМС для передачі такої особи органу охорони державного кордону в пунктах пропуску через державний кордон України, передбачений додатком 7 до Інструкції, містить лише дату приймання-

передавання іноземця та не містить інформації щодо точного часу (години та хвилини) передавання.

Разом з цим, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) 18.07.2023 до Державної міграційної служби України внесено подання з вимогою внести зміни до акту приймання-передавання іноземців до ПТПШ, який передбачений додатком 1 до Порядку, щодо зазначення в ньому точного часу (години та хвилини) передавання іноземця.

У відповідь на подання ДМС України поінформувало Уповноваженого про забезпечення службовими особами ПТПШ відображення в акті приймання-передавання іноземця або особи без громадянства запису про час приймання/передавання затриманої особи на період до унесення відповідних змін до Порядку.

Однак, результати відвідування засвідчили, що вимоги щодо фіксації в акті приймання-передавання іноземця або особи без громадянства запису про час приймання/передавання затриманої особи у більшості випадків не виконуються.

Зокрема, відсутній час в актах про приймання/передавання 16.10.2023 [REDACTED] 26.09.2023 [REDACTED] 12.10.2023 [REDACTED] 24.08.2023 [REDACTED] 10.08.2023 [REDACTED] 22.11.2023 [REDACTED] 05.12.2023 [REDACTED] 03.08.2023 [REDACTED] 27.09.2023 [REDACTED] та як результат, неможливо встановити точний час перебування затриманих осіб під контролем службових осіб ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області до поміщення їх в ПТПШ.

Також, ураховуючи той факт, що службові особи ДМС не наділені правом застосування фізичної сили, спеціальних засобів, виникнення непередбаченої ситуації при супроводженні іноземців (спроба втечі, невиконання законної вимоги службової особи ДМС, напад на співробітника ДМС) стане причиною невиконання завдань, покладених на ДМС України, щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції або ж перевищення службових повноважень посадовою особою ДМС та порушення прав затриманих іноземців.

Крім того, встановлені факти довготривалого перебування іноземців та осіб без громадянства під контролем службових осіб ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області під час виконання рішень про примусове видворення.

Зокрема, 17.01.2024 службові особи ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області, прийнявши в ПТПШ громадянина [REDACTED] здійснювали супровід іноземця до кордону з метою виконання рішення про примусове видворення. Однак, іноземцю відмовлено в перетині державного кордону. Іноземця повернуто до ПТПШ лише 18.01.2024 о 19:35. Встановити точний час перебування іноземця під контролем службових осіб ДМС не вдалось за можливе, оскільки в акті приймання/передавання від 17.01.2023 відсутній час передачі. Крім того, в акті приймання/передавання від 18.01.2023 взагалі відсутній запис про посадову особу, яка передала іноземця до ПТПШ. Як результат, понад 19 годин іноземець не забезпечувався харчуванням.

Аналогічний випадок встановлений також під час виконання рішення про примусове видворення [REDACTED]

Також встановити точний час перебування іноземців під контролем службових осіб ДМС не вдалось за можливе під час виконання рішень про примусове видворення [REDACTED]

[REDACTED] оскільки в актах приймання/передавання іноземців органу охорони державного кордону в пунктах пропуску через державний кордон України взагалі відсутня інформація про дату передачі.

Поряд з цим, під час відвідування встановлено, що нормативно-правові акти ДМС/МВС України не передбачають отримання іноземцями та особами без громадянства, які супроводжуються до кордону для виконання рішень про примусове видворення, наборів продуктів харчування, що призводить до довготривалого незабезпечення затриманих осіб харчуванням.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню у Другій Загальній доповіді [СРТ/Inf (92) 3] наголошував, що електронні записи є додатковою гарантією недопущення жорстокого поводження із затриманими особами та надають також значні переваги службовим особам, оскільки виключають безпідставні звинувачення у фізичних чи психологічних знущаннях. Наявність записів також зменшить вірогідність навмисної відмови затриманих осіб від попередньо наданих свідчень.

Службові кабінети ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області не обладнані камерами відеоспостереження, а також відсутні спеціальні приміщення для оформлення процесуальних документів затриманих осіб, які були б обладнані системою відеоспостереження.

Крім того, відповідно до статті 10 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (далі – Конвенція) кожна держава-сторона повною мірою забезпечує включення навчальних матеріалів до програм підготовки персоналу правових органів, цивільного чи військового медичного персоналу, державних посадових осіб, які можуть мати відношення до утримання під вартою й допитів осіб, які зазнали будь-якої форми арешту, затримання чи ув'язнення, або до поводження з ними. Кожна держава-сторона включає цю заборону до правил чи інструкцій, які стосуються обов'язків і функцій будь-яких таких осіб.

Однією з вимог, викладених у вищезазначеному поданні Уповноваженого від 18.07.2023 до Державної міграційної служби України, було також внесення до посадових інструкцій працівників територіальних підрозділів ДМС інформацію про заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Однак, згідно інформації, отриманої від службових осіб ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області, у порушення вимог зазначеної Конвенції в посадових інструкціях службових осіб управління організації запобігання нелегальній міграції ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області інформація про заборону катувань відсутня, а відповідними нормами законодавства службові особи не володіють.

Крім того встановлено, що у порушення статті 32 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», розділу VIII Інструкції службовими особами ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області не здійснюється облік витрат, пов'язаних із примусовим видворенням. У матеріалах про примусове видворення відсутні акти про фактично здійснені витрати на примусове видворення іноземця (особи без громадянства), розписки від іноземців про ознайомлення із загальною сумою витрат, пов'язаних із примусовим видворенням. Фактично видворені іноземці та особи без громадянства взагалі не володіють зазначеною вище інформацією про відшкодування.

Законом України від 24.02.2023 № 2952-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України» внесено зміни до статей 26, 29, 30, 32 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

Під час відвідування встановлено, що норми Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України від 23.04.2012 № 353/271/150, не приведені у відповідність Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

У порушення вимог пункту 2 розділу II Інструкції рішення про примусові повернення посадовими особами ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області не обліковуються у журналі обліку прийнятих рішень про примусове повернення та видворення з України іноземців та осіб без громадянства, передбаченому додатком 3 Інструкції, оскільки вказаний журнал не заведений.

У порушення вимог розділу VIII Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення Державною міграційною службою України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28.08.2013 № 825 (далі – Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення), у ЦМУ ДМС у м. Києві та Київській області відсутній журнал видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення, протоколів про адміністративне затримання та постанов про адміністративні правопорушення, передбачений додатком 7, а також журнал обліку справ про адміністративні правопорушення, передбачений додатком 8 вказаної Інструкції.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю службових осіб ДМС, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до п. 1 Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 № 878, Міністерство внутрішніх справ України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії

нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;

згідно з підпунктом 1 пункту 3 Положення про Державну міграційну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360, основними завданнями ДМС є реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення виявлених порушень, зокрема:

1.1. Створити умови (спеціальні місця) для тимчасового тримання іноземців та осіб без громадянства, затриманих за незаконне перебування на території України, до вирішення питання щодо їх примусового видворення або поміщення до пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, шляхом виділення приміщень в територіальних органах (підрозділах) ДМС;

1.2. Розробити або внести зміни до вже існуючих нормативно-правових актів щодо необхідності:

ведення документації (журналів тощо), яка б містила інформацію із точним часом перебування іноземців в територіальному підрозділі (органі) ДМС;

забезпечення харчуванням іноземців, які перебувають під контролем службових осіб ДМС, до поміщення їх в ПТПП, та які супроводжуються до кордону для виконання рішень про примусові видворення;

наділення службових осіб ДМС правом застосування фізичної сили, спеціальних засобів тощо для забезпечення безпечного супроводження іноземців;

ведення документації (журналів тощо), яка б фіксувала час повідомлення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної вторинної правничої допомоги, дані посадової особи, яка його отримала, час прибуття адвокатів;

1.3. Внести зміни до акту приймання-передавання іноземців або осіб без громадянства, який складають адміністрація ПТПП та орган/підрозділ ДМС, який доставив іноземців, згідно з додатком 1 до Порядку та акту приймання-передавання іноземців або осіб без громадянства, що оформлюють службові особи ДМС для передачі такої особи органу охорони державного кордону в пунктах пропуску через державний кордон України, передбачений додатком 7 до Інструкції, щодо зазначення в них точного часу (години та хвилини) приймання-передавання іноземців;

1.4. Розробити та затвердити порядок обладнання камерами відеоспостереження службових кабінетів територіальних підрозділів (органів)

ДМС, де утримуються затримані особи та здійснюється оформлення процесуальних документів відносно них;

1.5. Привести норми Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України від 23.04.2012 № 353/271/150 у відповідність Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

1.6. Забезпечити здійснення службовими особами територіальних органів (підрозділів) ДМС невідкладного інформування регіональних центрів з надання безоплатної правничої допомоги у кожному випадку затримання іноземця більше ніж на три години щодо його примусового повернення або з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення;

1.7. Забезпечити право іноземців та осіб без громадянства на доступ до послуг перекладача;

1.8. Забезпечити належне оформлення процесуальних документів (протоколів про адміністративне затримання, актів приймання-передавання іноземців або осіб без громадянства, пояснень, рішень про примусове повернення та видворення та інших);

1.9. Припинити практику застосування службовими особами територіальних органів (підрозділів) ДМС незадокументованого затримання під час прийняття рішень про примусові повернення;

1.10. Забезпечити внесення до посадових інструкцій службових осіб територіальних органів (підрозділів) ДМС України інформацію про заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання;

1.11. Забезпечити ведення службовими особами територіальних органів (підрозділів) ДМС України журналу обліку прийнятих рішень про примусове повернення та видворення з України іноземців та осіб без громадянства, передбаченого додатком 3 Інструкції, журналу видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення, протоколів про адміністративне затримання та постанов про адміністративні правопорушення, передбаченого додатком 7 Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, а також журналу обліку справ про адміністративні правопорушення, передбаченого додатком 8 Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення.

1.12. Забезпечити ведення службовими особами територіальних органів (підрозділів) ДМС України обліку витрат, пов'язаних із примусовим видворенням та ознайомлення з ним іноземців та осіб без громадянства.

2. Розглянути питання притягнення винних осіб до встановленої законодавством відповідальності, з наданням копій відповідних документів.

3. Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити мене.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування на 20 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Коноплястий Сергій (050) 967-95-51

